کــوردو ئەنفــال و ئەفرانــدن … عومەر محەمەد

هۆکارەکانی نائافراندنی شاکاری ئەدەبی و سینەمایی لەمەڕ تاوانێکی گەورەی وەک ئەنفال مایەی تێڕامانێکی قوڵە، ئامانجی ئەم وتارە ئەوەیە بەتەنیشت لێکۆڵینەوەی زانستییەوە بۆ ئەم تراژیدیایە، هونەریش ڕۆڵی خۆی ببینێت و وەک تاوان و تراژیدیاکانی تری هاوشێوەکانی مرۆڤایەتی بۆ نمونە تاوانی هۆڵۆکۆست و جینۆسایدی ئەرمەنەکان بەراورد بکرێت و داهێنانی ئەدەبی و هونەری لەبارەیەوە بکرێت .

دوای ٢٩ ساڵ لە تێپەڕینی تاوانی ئەنفال و ٢٥ ساڵی بەناو (ئازادی) و دەسەڵاتی خۆبەڕێوەبەرێتی هێشتا ئەنفال نەبووەتە خەم و پرسێکی نەتەوەیی چ جای ئەوەی بکرێتە پرسێکی نێودەوڵەتی ! ئەم پرسە بۆ هەموو تاکێکی کورد؟ وەک یەکە هەموومان لێی بەرپرسیارین، بەداخەوە هەتا ئەمڕۆ گوتاری ئێمە دەربارەی ئەنفال ناچێتە خانەی چالاکبوونمانەوە، ئەگەر چالاکی وەک پرۆسەیەکی ڕۆشنبیری باس بکەین نەک وەک جوڵەیەکی ئەبستراکت، ئەگەر لە ساڵانی ڕابردوودا، کەمە کارێک کرابێ ئەوا هێندەی گێڕانەوەیەکی کرچ وکاڵ و بێ دیقەت بووە (لەزمانی قوربانییەوە) هێندە کارێک نەبووە نەک دەرەوەی خۆمان بەڵکو خۆشمان ڕاچەڵەکێنێ . تەنانەت ڕێگەمان نەداوە قوربانییەکان وەک خۆیان بدوێن بەڵکو هەوڵماندا وە بەخواست وبە خواستی ئێمە بدوێن !
هەر لەسەنگەی ئەو بێ دەربەستییەوەیە، کە ئێمە نەک نەبووینە خاوەنی یادەوەری بگرە نەبووینە خاوەنی ڕۆژێکیش بۆ یادەوەری، راستە هەموو ساڵێک لەهەڵەبجە یادی ١٦/٣ دەکرێتەوە بەڵام خۆ ئەو یادەوەرییە نەیتوانیوە بەلای کەمەوە بەرپرسانی هەڵەبجە لەرۆتینات دابماڵێ وبیانکات بەکەسانێکی نمونەیی! تەنانەت هەڵەبجەی نەکردووەتە شاری ئاشتی بەڵکو تابلۆیەکی بەدروستکراوە بەناوی پایتەختی ئاشتی، ١٤ی نیسان هێشتا نەبووەتە یادەوەری سەراسەری بۆیە لە مانگی ئازارو نیساندا هەر رۆژەی لە شوێنێک یادی ئەنفال دەکرێتەوە.

هێندەی تێبینیم کردووە خاڵێک زۆر جێگەی تێڕامانمە، هەتا ئێستا تاوانی ئەنفال برینێکە بە جەستەو ڕۆحی کوردەوە نەک بە جەستەی مرۆڤایەتییەوە ؟! نازانم بۆ وایە ئایا ئەمە کەمکاری خۆمانە یان خوێنساردی ئەوانی دی، زۆر جار لەخۆم دەپرسم مەگەر ئێمە بەشێک نین

لەمرۆڤایەتی ؟! پرسیارەکەم سیاسی نیە هەندەی ئینسانیە ئەگەرچی دۆسیەی ئەنفال بەخۆی وەک (جینۆسایدوتاوانی نێودەوڵەتی) کێشەیەکی سیاسی یاخود دەرئەنجامی ململانەی سیاسیە، کەچی ئەفسوس لەسەر ئاستی کوردستانی گەورەش نابێتە کێشەیەکی نەتەوەیی ! ئەوەیان کەمتەرخەمییەکەو سەرباری ڕەگرییەکان و لەکەدابرانیش راستەوخۆ یەخەی ڕۆشنبیرانی کورد دەگرێت، بەتایبەتی هونەری سینەما یاخود سینەماکاران، ئەرکیانە لەڕێگەی فیلمەکانیانەوە کارێک بکەن بەلای کەمەوە هەموو کوردێك ئەوەندەی پێویستە زانیاری دەربارەی ئەنفال بدەنێ. من زۆر دەترسم ئەم بەبێباکیە ببێتە نەخۆشییەک و وەک دەردەدارێک ساڵانێکی درێژ هەتا مردن پێمانەوە بێ و لەگەڵیدا رابێین و لەگەڵ ئازارەکانیدا هەڵبکەین .

بەهیوام کردنەوەی بەشی فیلم سازی لە کۆلێژی هونەری زانکۆی سلێمانی، بەردێک بێ بناغەی ئاپارتمانی ئەو خەونە ئینسانی ونەتەوەییە دابنێ، چونکە سینەما دەتوانێ زیاتر لەکۆی هونەرەکانی تر ببێتەزمانی قوربانیەکانی ئەنفال، ئەو گرییانەی لە نێوچیرۆکی قوربانیەکانداهەن، هەڵگری توخمی ژیانێکی تەواو جیاوازن لە ئێستا، ئەو ڕەگەزەگرنگانەی هەوێنی لێبوردەیی وپێکەوە ژیانن، سینەماکار دەتوانێ وەک سامانێکی بەهادار بەهی خۆی بزانێ، ئایدیاو چیرۆکی گەورەیان لێهەڵبهێنجێ، ئەگەر هەتا ئێستا سینەماکاری کورد بەهۆی کەم ئەزموونیەوە تەنها ئازارەکانی پیشاندابین ئەوا لەمەودوا دەتوانێ قارەمانەکانمان ببدۆزێتەوە، دەتوانێت (کوبرای حەمید پورو کەریمەی ئال ئعەشم) بکاتە هەوێنی پێکەوە ژیانی نەتەوەکان، ڕەنگە لێم بپرسن ئەم دوو مرۆڤە کێن وچ کارە بوون ؟ با پێتان بڵێم ئەو مرۆڤانە کە بوون (کەریمە فالح) ژنە مامۆستایەکی لەچک بەسەرە ئێستاش لە پارێزگای سەماوە دەژی، ئەو ژنەیە کە بە (قاموس) فەرهەنگێکی کوردی عەرەبی خەریک بوو، تەیموری منداڵەی فێری زمانی عەرەبی دەکرد، کاتێک تەیمور لە گۆڕێکی بەکۆمەڵ ڕزگاری ببوو، گەیشتبووە بن دەواری ماڵە مەڕدارێکی عەرەب، ئەوماڵە دەوارنشینە ماڵی ساڵح ئال ئعەشم بوو، واتا ماڵی مامی کەریمە فالح بەڵام لە چیرۆکی ڕزگاربوونی تەیموردا هێندەی بەشان وباڵی پیاوەکانیاندا هەڵگوت سەد هێندە زیاتری ژنە ئازاکانیان فەرامۆشکرد. قارەمانەکانی کورد هێندەی نێرانە باسی تەیموریان کرد هێندە پەیامە ئینسانیەکانیان فەرامۆش کرد، خۆزگە تەیمور هەر کەریمە پەروەردەی کردبا نەک لەڕێ ببێتە ڕاوچی و تفەنگ چی، کوبرای حەمیدپور ئەو ژنە قارەمانە بوو، کە لە شاری مەشهەدی وڵاتی ئێران (زمناکە هەڵەبجەیی) پەروەردەکردو ماوەی ١٩ ساڵ وەک دایکێکی میهرەبان

ئامێزی بەگرتەوە. خۆزگە هەموو کەس وەک من زمناکەی دەناسی ئاشنای دیدە ئینسانیەکەی دەبوو، وەنەبێ ئەم ئازایەتی ومیهرەبانیە هەر لەوانیدی وەشابەتەوەو کوردەکان کە ببوونە نەچیری ئەنفال وگازی خەردەل لەو ئازایەتی و میهرەبانیە خاڵی بن، نا نەخێر من شاهیدی زۆر قارەمانی کوردم، بەڵام لێرەدا تەنها ئاماژە بەیەکێکیان دەدەم بە هەوێنی ئاشتی ولێبوردەیی، ئەویش چیرۆکی حاجی ڕەحمانی نارنجەڵەو سەربازێکی عێراقیە بەناوی (خالد عەبدولکەریم عەلوان نەجەفی) .

کاتێک لە ١٦ی ئازاری ساڵی ١٩٨٨ هەلەبجە کیمیابارانکرا ماڵی حاجی ڕەحمان هەموویان برینداری گازی کیمیایی بوون و زۆربەی ئەندامانی خانەوادەکەیان بەهۆی کیمیابارانەوە بینایان لە دەستدا بوو. لەو کاتەدا کە سوپای عێراق شکابوو خالد عەبدولکەریم عەلوان چەکەکەی فرێدابوو، وەک سەربازێکی هەڵاتوو لەجەنگ بە (خاترالڵە خاترلڵە ساعدونی) خۆی بە حەوشەی ماڵی حاجی ڕەحماندا کردبوو، حاجی رەحمان بەوپەری میهرەبانیەوە لەبری تۆڵە ئامێزی بەکردەوەو دەستێک جلی کوردی دایەو وەک کوڕێکی خۆی لەگەڵ ماڵ ومنداڵەکەی خۆیدا بردی بۆ بیارەو لەوێشەوە بەکەمپی ئاوارەکانی ئێران، لەوێ کاتێک کەوتە بەر سوسەی سیخورەکانی ئیتلاعات، حاجی ڕەحمان دیسانەوە فریای کەوتبوو، گوتبووی (ئەم کوڕەم هەرلەمنداڵییەوە سکماک بە زمانەو ناتوانێ قسە بکات) چیرۆکەکە درێژەو لێرە دەیبڕینمەوە بەڵام دەمەوێ سەرنجی رۆشنبیرو سینەماکاری کورد ڕابکێشم چونکە ئەگەر بخوازێ دەتوانێ بەفریا بکەوێ و هەتا (خالید عەبدولکەریم) لە ژیاندا ماوەو وەک حاجی ڕەحمان دنیای بەجێنەهێشتووە هەوێنی فیلمێکی جوان و بایەخدارە بە ئاشتی ولێبوردەیی.

بە هیوام لە داهاتوودا بەشی فیلمسازی زانکۆی سلێمانی داهێنەری باش بەرهەمبهێنێ و بتوانێ پێشەنگایەتی بکات لەو تراژیدیایەدا و بەدیقەتەوە رەگەزەکانی ئازایەتی و خەونە جوانەکانی مرۆڤایەتی بدۆزێتەوە، چونکە ترژیدیای ئەنفال بەتایبەتی و ئەوانیدی بەگشتی دەتوانن هەوێنی هەزاران شاکاربن، بەپێ چاوم لە سینەماکارە چونکە وای بۆدەچم هیچ کام لە بەشەکانی تری هونەرو ئەدەب لەسەردەمی جیهانگیریدا ناتوانن وەک سینەما سنورەکان ببڕن، ئەگەر چیرۆکەکان کاریگەریان بەسەر ئەدەبی کوردیشەوە هەبێت، ئەوا ناتوانن سنوری ناوماڵەی کوردی ببەزێنن بەلای کەمەوە ناتوانن سنوری کوردستانی گەورە تێپەڕێنن بەڵام سینەما بەئاسانی دەتوانێ بچێتە بەردیدەی ئەوانی دی .

۹/۳/۲۰۱۷ سل□مانی